

Estonias tagasi

Mozarti ooperite praeguste lavastussuundade taustal äratab Estonia Teatri vastne "Figaro pulm" torkivaid mõtteid.

Terve kahekümnes sajand on püüdnud Mozartit demütologiseerida, riputada vohava Mozarti-kitši kõrvale elus-inimliku, teravmeelse, tundliku ja traagilise Mozarti portree. Nii vastuolulised kui uusimad Mozarti-uurimused ongi, ei tule enam kellelegi pähe teha Mozartist taas, nagu 19. sajandil kombeks, vaest ajudeta geeniust, klaniitud ahvikest.

Mälestusmärk möödaniiku Mozarti-klišeele on helilooja sünnilinnas Salzburgis sealse Mozarti ausamba näol alles. Salzburgi äride vaateaknad püüavad praegugi turistide Mozarti-büstide, -kuulide, -taalrite, -tualettvee, -hisplaatidega. Ent professionaalsetes raamatutes ja lavastustes pole niisugusest suhtumisest enam jälgegi. Üksnes võhikud sõandavad tõlgendada Mozarti oopereid läägete lugudena, kus karaktereid asendavad hästitõhnastatud galantsed tüübid ja muusika on "nii päikseline ja muretu".

Amor, luik ja madu

Tähelepanuväärsemad Mozarti-lavastused hargnevad kahte põhisuunda: avarpsühholoogilised ja tänapäevastatud.

Esimesed otsivad ebakonventsionaalseid vaatenurki, tõstavad esile kõrvalliine, osutavad allteksti mitmetähenduslikkusele. Nii on "Figaro pulmas" tõusnud üllatavalt esiplaanile naisrollid — Krahvinna on muutunud sama aktiivseks kui Susanna. Ent ka mehed joonistuvad mitmeplaaniiselt: Cherubinos peitub magnetiseeriv erootilisus, Krahv on tulevase Don Giovanni mahe, süütundega eelkäija. Eriline maiuspala selle liini esindajaile on "Cosi fan tutte", mille galantselt rüütatud julm mäng meenutab Laclos' "Ohtlikke suhteid".

Teised lavastused toovad Mozarti meie kaasaega, teravdades tegelaste vahelisi suhteid tänaste probleemidega. Niisuguse lähenemise suurepärase näitena nägime Georg Otsa päevadel Vantaa Ooperi vaimukat "Haaremiröövi". Mõistagi võivad need kaks suunda ka põimuda. Mõlemat suunda iseloomustab eelkõige draama esiletoomine — nii libreto kui ka muusika abil.

Mozarti oopereid on Eestis lavastatud üllatavalt vähe. Kõige sage-

Mozarti "Figaro pulm"
Lavastaja Roman Baskin
Kunstnik Jaak Arro
Dirigendid Paul Mägi
ja Jüri Alperden

damini ongi vist mängitud "Figarot". Eelmised lavastajad, Neeme Kuningas Estonias ooperistuudio jõududega ja Elmo Nüganen Pärnu Ooperis lisasid kodumaisesse Mozarti-pilti uusi värve. Kuningas esitas vaba Mozarti-töötuluse vaimukate nüüdisajale viitavate leidudega, mis kohati kujunes kibedaks inimlikuks komöödiaks. Nüganen pakkus psühholoogiliselt läbitöötatud, väga musikaalset tõlgendust, täis mõistvat huumorit.

Paraku jääb Estonia Teatri uus "Figaro"-lavastus saavutatule kaugelt alla. Rahvusvahelisel taustal näib lavastaja Roman Baskini ja kunstnik Jaak Arro Mozarti-tõlgendus kolklikult iganenud "päikselise ja muretu" meelelahutusena. Mozarti ja libretisti Da Ponte teravmeelset draamast saab lihtsakoeline olmejutt.

Lavastaja näib arvavat, et Mehhiko teleseriaalide ajupesust läbikäinud vaataja suudab jälgida ainult kõige primitiivsemat *story*'t. Nutikas teener, nutikas kokett teenijanna, türanlik jäär Krahv, kannatav Krahvinna — tüübid, plakatid, aga mitte mitmetahulised karakterid. Mozarti muusikat kuulates ja libretot lugedes avastame hoopis midagi muud: tegelased avanevad mitmeplaaniiselt, kõigi inimlike vooruste ja nõrkustega.

Olematu topeltmäng

Imselt taipas lavastaja, et ta ei oska ooperiga — või vähemalt Mozarti ooperiga — midagi peale hakata, ning asus välja mõtlema nippe. Cherubino esimese aaria ajal laskub lavale suur Amor, kellele paaž õrnusi jagab. Roosad prisked Amorid sobivad ju nii hästi Mozarti muusikaga! Ja kui sügava allteksti annab kunstmadu kättemaksuaariat laulva Krahvi käes! Viimase hoobi annab kaelkirjak, kes ilmub lavale koos lõpuapplausiga, et tsirkusenäljas publik kõvemini plaksutama hakkaks. Mõistsin, et mul on ülim aeg vilistamine ära õppida.

Unustusehõlma vajunud stampe järgib ka Jaak Arro lavakujundus: luitunud roosipõõsad, roosinuppudega

i Mozarti–kitši juurde

Mozarti südamed hulgi ja soodsalt – nüüd ka Eestis.

MARKO MUMM

Roosipõosad, roosinupud ...

HARRI ROSPU

kostüümide... Ent leidub ka modernset, ehkki mitte just Mozarti–kõlalist. Krahvinna pesitseb põõningul, kuhu pääseb tuletõrjeredelit meenutava trepi abil, Krahv keldris. Susanna ja Figaro elavad vahekorrasel, kus vahetevahel asub tossama basseini või tiiki. Tossu kartmata ilmub viimases vaatuses tiiki tegelane Luik. Roosid, Amor, Luik — ju me kuulume ikka veel Metsikusse Itta. Kui Arro lavakujundus oleks maal

„Figaro pulm“, loeksin sellest välja irooniat, ehk isegi parodeerivat naerutust klišeede aadressil. Ent lavaruumis ja Baskini lavastuslaadiga koos on tulemus hoopis teine. Algul arvasin ka Baskini lavastuses märkavat peent topeltmängu, Mozarti–kitši väljanaanemist, aga kahjuks purunes see illusioon õige pea. Lavastaja ei küüni topeltmänguni, kui ta isegi ühte mängu ei suuda süveneda. Kahtlen, kas Baskin

mõnd sõnadraamat oleks julgenud nii pealiskaudselt lavastada. Seda Roman Baskinit, kes lavastas „Rosencrantz ja Guildenstern on surnud“ ja filmi „Rahu tänav“, hindan väga.

Mozarti muusika kõlab Estonia „Figaros“ tundlikult ja ehtsalt (dirigendid Paul Mägi ja Jüri Alperen). See on aga niivõrd teine maailm, et praeguse pealkirja all oleks piinlik sellest kõnelda.

KRISTEL PAPP